

УДК 274(477.83/.86) «1919/1939»
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2019/3.15>

Шевчук В.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

УКРАЇНІСТИЧНИЙ ЕЛЕМЕНТ В АДВЕНТИСТСЬКІЙ ЦЕРКВІ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ НА ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

У статті розглянуто україністичний аспект, його вияв і розвиток у конфесійному середовищі церкви Адвентистів сьомого дня в міжвоєнний період. Доведено, що ідеї адвентистського віровчення потрапляли в Західну Україну через репатріантів, які поверталися із Сполучених Штатів Америки та Канади у свій край і ставали місіонерами для своїх близьких та друзів. Виявлено, що значна роль у поширенні адвентизму серед колоністів належить книгоношам, які розповсюджували книги, брошури, газети тощо. Висвітлено ситуацію національної приналежності керівного та пасторського складу, основними із яких були особи німецької та польської національності. З'ясовано, що на кінець Першої світової війни в Західній Україні громади церкви Адвентистів сьомого дня в основному склалися із прихожан німецької національності і локалізувалися в місцях проживання німців. Охарактеризовано тенденції національного складу адвентистських громад по регіонах згідно адміністративно-територіального поділу II Речі Посполитої. Встановлено, що характерною особливістю Східної конференції було те, що завжди у її складі були члени церкви, які представлені п'ятьма національними групами, а саме: українцями, поляками, німцями, чехами, росіянами. Представлено тип взаємовідносин релігійно-національних меншин в конфесійному середовищі, який охарактеризовано як мирне побутування на основі спільної релігійної діяльності. Доведено, що українська мова та її розвиток займали чільне місце в богослужбній практиці у вияві публічного виступу та конфесійної літературної періодики. Актуалізовано увагу на зародження церкви Адвентистів сьомого дня в ретроспективі національного контексту з подальшим розвитком тенденцій у великих містах Західної України, національному складі та районних локаційних громадах. Встановлено місце адвентистської конфесії та її роль у відродженні національно-культурних ідей міжвоєнного населення Західної України.

Ключові слова: україністичний елемент, адвентизм, міжвоєнний період, Західна Україна.

Постановка проблеми. Питання української мови і відродження національної культури сьогодні є актуальним для нашого народу з огляду на процеси і проблеми, що проходять у суспільстві щодо важливості національних цінностей та значення мови. Окрім того, в деяких регіонах України спостерігається несприйняття державної політики щодо мови та нехтування своїм національним історичним минулим. Тому сьогодні в українському суспільстві є актуальним питання пошуку шляхів мирного і толерантного ставлення між громадянами, які є носіями інших мов, відмінних від державної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематику етнічного, культурного та релігійного аспектів українського західного дослідження в добу II Речі Посполитої досліджувало багато вчених, зокрема: О. Тарапон [1, с. 126–137], яка акцентувала увагу на демографічну, національну та соціальну складі населення в 1920–1939 рр. В її дослідженні представлено контекст та побут повсякденного життя українця та етнічного представника. Дослідник В. Виздрик висвітлив осно-

вні аспекти з історії українського шкільництва Галичини в міжвоєнний період [2, с. 176–181], тоді як Ю. Крамар представив науковій аудиторії національно-культурну та релігійну політику урядів Польщі на Волині (1921–1939 рр.) [3, с. 536]. Аналізуючи детально взаємовплив українсько-польських взаємовідносин у міжвоєнний період з урахуванням етнічної компоненти [4, с. 115]. Однією із основних та опорних досліджень є праця Л. Тиміш, оглянула місію християнства та української церкви у міжвоєнному Львові [5, с. 69–80]. Однак у представлених та інших дослідженнях не виявлено аналізу щодо внеску церкви Адвентистів сьомого дня в контексті україністичного елемента міжвоєнної Західної України.

Постановка завдання. Мета статті – представити особливості впровадження та розвитку елемента україністики церквою Адвентистів сьомого дня для мешканців міжвоєнного періоду території Галичини та Волині.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені наступні задачі:

1. проаналізувати національно-етнічний склад галицько-волинських територій в добу II Речі Посполитої;

2. виявити національно-етнічну приналежність прихожан адвентистських локацій на Галичині та Волині;

3. оглянути мовно-лінгвістичний аспект адвентистської періодики міжвоєнної Західної України.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Із самого початку необхідно звернути увагу на зародження АСД в національному контексті, щоб зрозуміти усі тенденції розвитку на містах, національний склад і райони локалізації адвентистських громад в Західній Україні. Перші громади адвентистів були організовані вкінці XIX – XX ст. внаслідок місіонерської діяльності серед німецьких колоністів, які масово проживали на Волині.

Дослідник історії німецьких колоністів М. Костюк стверджує, що на поч. XX ст. на Волині знаходилося 950 колоній, в яких в загальному проживало 210 тис. населення [6, с. 36]. Така кількість поселень і населення справляла відчутний соціальний вплив на суспільні і релігійні процеси в державі. В основному німецькі колоністи по своїм релігійним переконанням належали до протестантських напрямків, що в якійсь мірі спрощувало їх перехід в іншу релігійну конфесію, зокрема в той же самий протестантизм. До подібних явищ державні органи влади ставилися лояльно, чого не було з перебіжчиками з православної чи католицької церкви [7, с. 9]. З цієї причини першими адвентистами в Західній Україні були іноземці, вихідці із європейських країн: чехи, німці, бельгійці та інші.

Насамперед, адвентистські ідеї до німецьких сімей доносилися репатріантами, які поверталися із США, Канади назад у свій край. Приймавши там в Америці адвентистські ідеї, вони ставали місіонерами серед своїх рідних та друзів в Україні. Інший шлях ширення адвентизму відбувався через листування з родичами і друзями, які емігрували в США і там перейняли адвентистське вчення. Значну роль у поширенні адвентизму відіграла також і діяльність книгонош, брошури і література яких користувалася попитом серед колоністів.

Першою відомою такою колонією стала Жорнівка (Волинське воєводство, Межирічанський повіт) куди в 1888 р., прибув із Криму місіонер Шкубовець і там серед своїх родичів заснував громаду. Наступна відома громада серед німецьких колоністів стала колонія Силоновеце (неподалік смт Демидівка, тепер Рівненська обл.),

заснована в 1895 р. На тій самій території в 1903 р. з'являються ще дві колонії в Рідкодубах і Підвисоке. В 1910 р. мешканці декількох колоній в Луцькому повіті приймають адвентизм, а в Галичині одна із перших громад, членами якої були особи німецької національності з'являється у Львові [8].

Отже, наприкінці Першої світової війни в Західній Україні в основному діяли адвентистські громади, члени церкви яких за незначним винятком належали до німецької національності і локалізувалися в компактних місцях проживання німців.

Ситуація щодо національного складу адвентистських громад докорінно змінилася після Першої світової війни. Велика кількість німецьких сімей під час війни залишили Західну Україну і емігрували з огляду на небезпеку, інші царською владою були відправлені у глибинку Росії, як небезпечний політичний елемент. На початку XX ст. в Західній Україні починає формуватися нова за національною ознакою адвентистська церква. В результаті зазначених причин в адвентизмі зникає фактор «однаціональності» і вона позбувається кліше «німецької секти» [9, с. 28]. Яким чином це відбувається і де з'являється новий національний елемент? В певній мірі обставини ходу військових дій і часта зміна лінії фронту під час Першої світової війни сприяли налагодженню релігійного контакту між військовими різних фронтів, як полонених так і переможців, серед яких було чимало протестантів.

Наприклад, першу адвентистську громаду на Тернопільщині в с. Богданівка Скалатського повіту в 1917 р. заснував Шмігель Петро, колишній прихожанин православної церкви. За досить короткий час йому вдалося привернути увагу до нової віри своїх односельчан і родичів. В результаті його діяльності на поч. 20-х років XX ст. в селі нараховувалося більше 20 осіб, які перейшли в адвентизм і по національній приналежності були українцями [10, арк. 2–3]. Повітовий староста у своїй доповіді тернопільському воєводі про стан розвитку сект в Скалатському повіті уточнює те, що Шмігель П. почав свою місіонерську діяльність у селі «по поверненні із російської неволі» [11, арк. 51]. Нові релігійні переконання він здобув саме там.

Для Волинського воєводства характерною особливістю було те, що третина усіх громад була зосереджена в німецьких колоніях, а найбільше їх число було в Луцькому і Дубенському повітах. Щодо українських громад, то їх найбільша

кількість знаходилася в Луцькому і Горохівському повітах і вони охоплювали до 40 населених пунктів. Адвентизм на Волині – це численні сільські громади, серед яких громади с. Свинюхи Горохівського повіту та с. Пожарки стали лідерами по кількості членів церкви української національності та центрами духовного впливу на місцеве населення.

Проведемо аналіз національного складу адвентистських громад, що були утворені після Першої світової війни на території Західної України. Насамперед, необхідно сказати про адвентистські громади в німецьких колоніях. Ті, які збереглися і залишилися після Першої світової війни у своєму національному складі в більшості склалися із німців, хоча тепер в 1920-ті роки до них почало долучатися місцеве українське населення.

Охарактеризуємо тенденції національного складу адвентистських громад по регіонах згідно адміністративно-територіального поділу II Речі Посполитої, а не сучасного поділу і лише тих громад, які тепер знаходяться на території Західної України. У колишньому Львівському воєводстві, яке територіально не відповідає сучасному адміністративному поділу знаходилося три громади і загальна кількість членів на 3-й квартал 1932 р. становила – 52 особи [12, с. 9; арк. 55; арк. 79–80]. Із них 43 особи були членами Львівської громади і про це слід сказати, щоб зрозуміти чому національний склад по воєводстві виглядав наступним чином: німці-3 особи, українці – 19, поляки – 30. Зрозуміло, що в міжвоєнний період переважаюча кількість міського населення у Львові складала поляки, тому і в громаді Львова їх було найбільше, у двох інших громадах були лише українці.

Тернопільське воєводство нараховувало в 1932 р. 11 громад і 147 членів церкви [13, с. 9]. Національний склад виглядав так: німці – 3, поляки – 6, українці – 138 [14, арк. 55; арк. 79-80; арк. 1]. Таке національне співвідношення було продиктовано тим, що переважаюча більшість членів адвентистських громад проживали у сільській місцевості, де переважало українське населення.

У Станіславському воєводстві громади адвентистів знаходилися в шести населених пунктах і загальна їх кількість станом на 3-й кв. 1932 р. становила 105 членів церкви. Національний склад розподілявся наступним чином: німців не було, поляків – 6, українців – 99 [15, арк. 79–80; 25, с. 9]. Причина такого співвідношення така ж сама, що і в Тернопільському воєводстві.

Волинське воєводство охоплювало територію двох сучасних областей: Волинську і Рівненську.

Заради практичності інформації і значимості для сьогодення подамо дані про кількість громад і національний склад окремо по сучасних областях, а сумарні дані двох областей дадуть статистику Волинського воєводства.

На Рівненщині станом на 1-й кв. 1931 р. кількість громад становить – 13, а членів церкви – 272. По національному складу ситуація виглядає так: поляки – 2, білоруси – 43, німці – 123, українці – 104 [16, арк. 75–76]. Велика кількість осіб німецької національності пояснюється тим, що із 13 населених пунктів де знаходяться громади АСД, п'ять із них це німецькі колонії. Значна кількість і білорусів – адвентистів у Рівненській обл., що пояснюється сусідством території Білорусії.

На теренах сучасної Волинської області найбільша по присутності адвентистів в Західній Україні, як по кількості громад так і членів церкви: громад – 48, членів церкви станом на 1-й кв. 1931 р. – 864 осіб. По національному складу ситуація виглядає наступним чином: поляки – 27, білоруси – 62, чехи – 12, росіяни – 8, німці – 131, українці – 636 [16 арк. 75–76]. Особливості національного складу в Волинській обл. такі як в Рівненській обл. Варто також сказати про те, що адвентистів – осіб польського походження на цій території небагато.

Аналізуючи історію виникнення адвентистських громад на Волині і в Галичині у міжвоєнний період можна з впевненістю сказати, що 90% із них були засновані у 20-ті рр. і стільки ж відсотків членами ново утворених громад були українці. Інші національності були представлені німцями, поляками, чехами, росіянами, білорусами. Такі результати були наслідком міграцій і місіонерських контактів викликаних Першою світовою війною, а також досить лояльним ставленням влади II Речі Посполитої до розвитку релігійних меншин та ведення ними місіонерської діяльності. Отже, на початку 20-х років XX ст. в Західній Україні адвентистська церква набуває лице багатонаціональної церкви і по кількості прихожан українське національне представництво набуває переважаючої більшості.

Розглянемо ситуацію національної приналежності серед керівного та пасторського складу. За національною приналежністю кадровий склад церкви адвентистів був різноманітним, як і саме населення II Речі Посполитої і змінювався в залежності від тенденцій подальшого розвитку церковної організації. Із самого початку керівниками церкви в Польщі були пастори німецької національності бо саме вони прийшли із Заходу і стали

першими піонерами і місіонерами адвентизму на цій території. Серед них Фраучігер, Куніц, Прілвіц, Вілл, Ензелейт, Муц та інші [17, с. 103–104].

Варто зазначити, що серед перших керівників церкви в Польщі були громадяни Америки (Матхе, Освальд, Ісаак, Руди, Лей, Лендін). Церква переживала своє становлення і потребувала порад і підтримки, тому закономірним явищем була їхня присутність, особливо враховуючи те, що адвентизм в Польщі не був самостійною національною церквою, а входив у склад Генеральної Конференції, Штаб-квартира якої знаходилася у Вашингтоні.

Багато національність церкви породила і різноманітний національно-пасторський склад. Так наприклад, керівниками Польського Уніону за період з 1921 по 1939 рр. були наступні особи: Л. Матхе, Дж. Ісаак, Л. Ф. Освальд, Теофіл Бабієнко, Вільям Чембор. Перші чотири особи були громадянами США в тому числі і Т. Бабієнко, по національності – українець. В. Чембор був уродженцем і громадянином Польщі, по національності – німець. Між іншим, він став одним із перших, хто почав обіймати посаду керівника Польського уніону із числа місцевих польських служителів. До нього керівниками Польського Уніону були громадяни США.

По національній приналежності керівники Східної конференції з 1927 по 1939 рр. А. Лідтке, К. Бартель були німці, а І. Куляк, Й. Зелінський – поляки. Керівники Південної конференції, які здійснювали служіння на території Східної Галичини в цей період: А. Лідтке, К. Енглерт, А. Шафер, П. Енглерт, К. Шафер були за національністю німцями [17, с. 103–104].

Отже можна зробити висновок про те, що пасторами адвентистських громад Волині і Галичини у міжвоєнний період в основному були особи німецької та польської національності по причині того, що українські і білоруські служителі на той час проходили стажування і були молодими починаючими служителями. Ними були: Микола Вовк, Андрій Мащак, Кирило Мокієвець, Василь Макачук, Степан Смик та інші.

Варто зазначити, що у стосунках між членами церкви і самим керівництвом не було протистояння, не дивлячись на національну приналежність і тим більше зі сторони керівництва, яке в більшості були не українцями не зафіксовано фактів тиску чи узурпації влади в одних руках, а навпаки випадки верховенства церковного закону, толерантності і поваги один до одного.

Цьому порядку сприяла сама організаційна структура церкви АСД, яка характеризувалася

представницьким, демократичним та багаторівневим врядуванням [18 с. 36], оскільки давала можливість кожному рядовому члену церкви мало відомої громади через свого представника-делегата висловити свою думку на рівні всесвітньої організації, в управлінні якої діяли принципи демократичного волевиявлення.

Кожного року на території Західній Україні проходили звітно-виборні з'їзди у створених Східній і Південній конференції, на яких вибиралося керівництво церкви, формувався пасторський склад, здійснювався аналіз діяльності за минулий рік, а також визначалися стратегічні кроки розвитку. З'їзди одночасно мали духовно мотиваційний характер, адже це було свято для багатьох членів церкви, які збиралися з усіх громад конференції і були або просто гостями або делегатами з'їзду.

Характерною особливістю Східної конференції було те, що завжди у його складі члени церкви були представлені 5 національними групами (українцями, поляками, німцями, чехами, росіянами) [19, с. 4]. Так наприклад, на з'їзді Східної конференції, що відбувся на Волині у селі Пожарки в 1928 р., зібралось до 300 людей, серед яких були німці, українці, поляки, росіяни, чехи. Проводилися спільні богослужіння, причому кожен представник від нації співав релігійні пісні на своїй рідній мові. Проповідників перекладали на польську чи німецьку мови [9, с. 28].

Отже, приналежність до єдиної організації та сповідування спільних ідейних цінностей стало об'єднуючим фактором для різних за національністю осіб, тому що їх діяльність була спрямована на внутрішню стабілізацію і на виконання спільної місії, яка полягала у розвитку місіонерської складової, як однієї із стратегій розвитку організації.

Розглянемо тепер присутність української духовної літератури на мовному ринку адвентистів серед їх багаточисленної і різномовної періодичної та іншої літератури. Варто зазначити, що адвентисти для досягнення своїх духовних потреб на теренах Польщі мали у своєму користуванні видавництво «Поліглот», в задачі якого входили підготовка, редагування, друк і розповсюдження літератури.

Для проведення порівняльної оцінки літератури по мовним ознакам скористаємося преїскурантом на літературу, яка пропонувалася для придбання з 1 жовтня 1933 р. Преїскурант був надрукований у церковному часописі «*Śluga Zbogu*» [20, с. 19–20].

Література у преїскуранті поділялася на чотири мовні групи: польська, українська, російська

і німецька. У ціннику вказувалася назва книги чи брошури, її вартість і кількість сторінок, матеріал обкладинки. Пропозиції по преїскуранту виглядали наступним чином: польських назв літератури – 49 (із них 12 різновидів Біблії), українських – 22 (із них 4 різновидів Біблії), російських – 48 (із них 5 різновидів Біблії) і німецьких – 136 (із них 11 різновидів Біблії). Для української літератури результат можна вважати позитивним, якщо брати до уваги, те що польська влада не була зацікавленою розвитком української культури, то така кількість українських книг по преїскуранту була позитивним результатом.

Отже, аналізуючи цю нерівномірну градацію одиниць літератури по мовним групам, можна пояснити двома причинами: по-перше, відсутністю авторських книг чи перекладу на українську мову, по-друге, невеликим попитом населення на літературу і обмеженими можливості її реалізації. З цієї причини видавництво польською мовою надрукувало книг менше, ніж російською, найімовірніше, через те, що адвентистська література у католицькому середовищі не була популярною. Велику кількість російської літератури пропонуваної у ціннику можна пояснити тим, що населення Волинського воєводства, яке тривалий час знаходилися під російською владою, більше читали російською. Українська мова була актуальною в основному в Галичині. Найбільша кількість німецьких надрукованих книг пояснюється великою кількістю німецького населення і широким попитом на протестантську літературу.

У цей період українською друкували журнали «Ознаки часу», книги «Дорога до Христа», «Прислуга ангелів», «Велика боротьба», «Свідectва для церкви», «Досвіди і видіння», «Біблійні лекції» в п'яти томах, «Заступницька жертва Христа і Його посередництво», «Наш час і призначення цього світу», «Славний прихід Христа», «У вирішальну хвилину», «Надія народів», «Пісні Сіона», «Широко поширені хвороби», «Біблійні трактати», а також 8 брошур: «Любов, заручини, шлюб», «В очікуванні великих подій», «Оповідання для дітей», «Терпіння Христа», «Матір – це твоя дитина», «Книгоноша як єванге-

ліст», «Вірні Божі служителі» та «Служителі скінії» [20, с. 19–20].

Творцем української поезії і прози у міжвоєнний період серед багатьох відомих служителів церкви Адвентистів сьомого дня на територіях Східної Галичини та Волині став пастор-поет Андрій Мащак (1901–1984 рр.). Серед відомої літератури на українській мові, виданої у Тернополі за власною ініціативою, є збірки віршів Андрія Мащака «Надійшов час» [21, с. 1–64] та «Учитель правди» [22, с. 1–38], які надруковані в 1934 р. Тематика його віршів пронизана любов'ю до людей, а також соціальними закликами до братерської любові. Йому також належить книга «Ми і як це скінчиться» [23, с. 1–64]. Особливим внеском А. Мащака у розвиток української богослужбової практики адвентистів став виданий ним перший збірник із сотнею загальних пісень українською мовою, які використовувались на богослужіннях АСД в польській період і аж до 1967 р. [24, с. 107].

Отже, у переліку церковної літератури, що розповсюджувалася і використовувалася у богослужбовій практиці ми знаходимо велику кількість книг українською мовою. Особливе значення мали книги і вірші А. Мащака, твори якого мали особливий попит. Мовна спільність у релігійному обряді консолідувала українських адвентистів у духовну національну спільноту, що виокремлювало їх у польській культурі.

Висновки. Виконане дослідження адвентизму в міжвоєнний період в Західній Україні підтверджує, що під час формування та становлення української адвентистської церкви вона вміщала різно-етнічний членський склад. Тодішній адвентизм об'єднав на території Польщі (1919–1939 рр.) у своїх рядах людей різних національностей і довів, що співіснування людей з різними традиціями і політичними поглядами є реальною можливістю, яка здатна принести організації розквіт. Ба більше, незначна адвентистська локація займала провідну роль у розповсюдженні україністики за допомогою публічних церковних виступів, адвентистської періоди та повсякденного спілкування в часи, коли її намагалися замінити.

Список літератури:

1. Тарапон О.А. Демографічний, національний та соціальний склад населення УСРР–УРСР 1920–1930-х рр. у розрізі повсякденного життя. *Наукові записки з української історії*. 2012. № 32. С. 126–137.
2. Виздрік В.С. З історії українського шкільництва Галичини в міжвоєнний період. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 693. С. 176–181.
3. Крамар Ю.В. Національно-культурна та релігійна політика урядів Польщі на Волині (1921–1939 рр.) : дис. ... док. істор. наук : 07.00.02. Львів, 2015. 536 с.

4. Крамар Ю.В. Українсько-польські взаємовідносини на Волині у міжвоєнний період (за документами Державного архіву Волинської області). *Архіви України*. 2013. № 3. С. 115–126.
5. Тиміш Л.І. Дослідження місії християнства та української церкви у міжвоєнному Львові. *Проблеми гуманітарних наук. Історія*. 2013. № 32. С. 69–80.
6. Костюк М.П. Німецькі колонії на Волині (XIX – поч. XX ст.). Тернопіль, 2003. 384 с.
7. Will T.B. Historia ruchu adwentowego w Polsce. *Śługa zboru*. 1939. № 2. 16 s.
8. Rass R. Deutschen Union. *Zions Wächter*. 1909. № 21. 368 s.
9. Will T. Rzut oka wlec na działalność warszawskiego pola misyjnego. *Śługa zboru*. 1928. № 3. 32 s.
10. Державний Архів Тернопільської області. Ф. 231. Оп. 1. Спр. 1046. Арк. 2–3. Ф. 231. Оп. 6. Спр. 1660. Арк. 1.
11. Державний Архів Тернопільської області. Ф. 231. Оп. 1. Спр. 1684. Арк. 51.
12. Wasidłów M. Sprawozdanie kwartalne. *Śługa zboru*. Warszawa, 1932. №11/12. 16. s; AAN. Zespól 14. Sygn. 376. S. 55; AAN. Zespól 14. Sygn. 1414. S. 79–80.
13. Wasidłów M. Sprawozdanie kwartalne. *Śługa zboru*. 1932. №11/12. S. 9– 16 s.
14. AAN. Zespól 14. Sygn. 376. S. 55; AAN. Zespól 14. Sygn. 1414. S. 79–80.
15. AAN. Zespól 14. Sygn. 1414. S. 79–80.
16. AAN. Zespól 14. Sygn. 1414. S. 75–76.
17. Turek P. Historia Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Polsce. *Archiwum Szkoły Teologiczno-Humanistycznej im. M. Beliny – Czechowskiego w Podkowie Leśnej*. S. 103–104.
18. Біддулф Г. Відновлення стародавньої християнської церкви: чотири американські концепції. Київ, 2017. 36 с.
19. Niewiadomski A. Sprawozdanie z dorocznego zgromadzenia. *Śługa zboru*. 1930. № 4. 24 s.
20. Wasidłów M. Nowy cennik. *Śługa zboru*. Warszawa, 1933. № 10. S. 19– 20.
21. Мащак А. Надійшов час. Київ, 1995. 64 с.
22. Мащак А. Учитель правди. Тернопіль, 1934. 38 с.
23. Мащак А. Ми і як це скінчиться. Львів, 1996. 64 с.
24. Жукалюк Н.А. История Церкви христиан Адвентистов седьмого дня в Украине. Киев, 2003. 320 с.
25. Wasidłów M. Sprawozdanie kwartalne. *Śługa zboru*. 1932. № 11/12. 16 s.

Shevchuk V.A. UKRAINIANISTIC ELEMENT IN THE ADVENTIST CHURCH OF THE INTERWAR PERIOD IN WESTERN UKRAINE

The article deals with the Ukrainianistic aspect, its manifestation and development in the confessional environment of the Church of the Seventh-day Adventists in the interwar period. It has been proved that the ideas of Adventist doctrine were heightened in Western Ukraine through returnees who returned from the United States and Canada to their land and became missionaries for their loved ones and friends. It has been revealed that a significant role in distributing Adventism among the colonists belongs to booksellers who distribute books, brochures, newspapers, and the like. The situation of the nationality of the leadership and pastoral staff, the main of which were persons of German and Polish nationality, was highlighted. It was found that at the end of the First World War in Western Ukraine, the community of the Adventist Church of the seventh day consisted mainly of parishioners of German nationality and localized in the places of residence of the Germans. The tendencies of the national composition of the Adventist communities by regions according to the administrative division of the II Rzecz Pospolita are described. It was established that the characteristic feature of the Eastern Conference was that it always consisted of members of the church, represented by five national groups, namely: Ukrainians, Poles, Germans, Czechs, and Russians. The type of relationship between religious and national minorities in the confessional environment, which is characterized as a peaceful existence on the basis of common religious activity, is presented. It has been proved that the Ukrainian language and its development occupied a prominent place in the practice of liturgical practice in the presentation of public speeches and confessional literary periodicals. Actual attention was paid to the birth of the Seventh-day Adventist Church in the retrospect of the national context, with the further development of trends in the major cities of Western Ukraine, the national composition and district locational communities. The place of the Adventist Church and its role in reviving the national-cultural ideas of the interwar population of Western Ukraine have been established.

Key words: Ukrainian element, Adventism, interwar period, Western Ukraine.